بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان
بەناوی گەلەوە
ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان ـ عیراق

پشت بە حوکمی برگـە(1)لـە مـاددەی (56) لـە یاسـای ژمـارە (1) ی سـاڵی (1992) ی، هەموارکراوو، لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان ـ عێراق، ئەنجومەنی نشـتمانیی کوردستان – عێراق لە دانیشتنی ژمارە (13)ی رۆژی (2007/4/25) ی خۆیدا، بڕیاری دانـانی ئەم یاسایەی خوارەوەی دا:

یاسای ژمارە(9)ی ساڵی 2007
یاسای ماف وئیمتیازاتی کەسوکاری شەهید و ئەنفالکراوەکان لە هەرێمی کوردستان ـ عێراقدا

بەشی یەکەم
پێناسەکان

ماددەی یەکەم :

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

1- **هەرێم:** هەرێمی کوردستان ـ عێراق.
2- **وەزارەت:** وەزارەتی کاروباری شەهید و ئەنفالکراوەکان.
3- **وەزیر:** وەزیر ی کاروباری شەهید و ئەنفالکراوەکان.
4- **ئەنفالکراو:** هەرکەسێك ژیانی لە دەست دابێ یان زەرەری پێکەوتبـێ یان تا کوێستا چارەنووسی لەئەنجامی تاوانەکانی جینۆساید کردن دژ بە گەلی کوردستان نادیار بێ.
5- **شەهید:** هەرکەسێك لە خەندەقی خەباتی چەکداریی یان لە تێکۆشانی سیاسی بۆ بەرگریی کردن لە بزووتنەوەی رزگاریخوازیی کوردستان لە دژی رژێمە دا پلۆسەرەکانی یەك لەدوای یەك یاخود لە ئەنجامی تاوانەکانی کۆمەڵکوژی یاخود کردەوەی جەنگی دوژمنکارانە لە دژی گەلی کوردستان ژیانی لە دەست دابی وبەپێی ئەم پێناسەی خوارەوە پۆلین دەکردێن:

أ- **شەهیدی خەباتگێر:** هەرکەسێکی لە خەندەقی خەباتی چەکداری یان خەباتی سیاسی یان لە ئەنجامیاندا لە دژی رژێمە یەك لەدوای یەکەکان بۆ بەرگری کردن لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان وئەوەی لە دوای هاتووە ژیانی خۆی کردبێتە قوربانی.

ب- **قوربانیانی جینۆساید:** هەرکەسێکی شەهید بووبێ یان ژیانی لە ئەنجامی تاوانەکانی (جینۆساید) لە کاتیتاوانەکانی ئەنفال یان لە بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی یان لە کاتی لەناو بردنی داپلۆسەرانەی بارزانییەکان وفەیلییەکان دا لە دەست دابێ.

ج- **شەهیدی هاوولاتی:** هەرکەسێکی شەهید بووبێ یان لە ئەنجامی کرداری جەنگی یان کاری تیرۆریی یان لە کاتی کۆرەوە ملیۆنیەکەی گەلی کوردستان ژیانی لە دەست دابێ.

7- **کەس وکاری قوربانیان و ئەنفالکراوەکان:** مێرد یان ژنەکان ، کور، کچ ،دایك، باوك ،برا ، خوشك ،یا خود ئەوانەی شەهید بە بریاریکی دادوەری بەخێوی دەکردن.

بەشی دووەم
ئامانج و بنەماکان

ماددەی دووەم:

ئامانجی ئەم یاسایە دابین کردنی ماف وئیمتیازی کەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوەکانە لەگەلّ ریزلێنان وچاودێری کردن ویارمەتیدانیان بە جۆرێکی وا کە لەگەلّ قەبارەو پایەی قوربانییەکانی شەهیدان بگونجێ بۆ سوککردنی ئازاری کەس و کارەکانیان.

ماددەی سێیەم:

ئەوانەی دەکەونە بەر حوکمەکانی ماددەی یەکەم لەم یاسایەدا، بە بەلگەنامەی فەرمی سەلماندنیان دەچەسپێ و لە کاتێکدا ئەو بەلگانامانە نەبوون ئەوا دەبێ بەرێگەی یاسایی دیکە لەبەردەم لیژنەکان یاخود دادگاو لایەنی تایبەتمەند بسەلمێندرێن وپێشکەش بە بەرێوەبەرایەتیەگشتیەکان لە پارێزگاکانی هەرێم بکرێن.

ماددەی چوارەم:

یەکەم :

لیژنەیەکی تایبەت بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بە سەرۆکایەتی بەرێوەبەری گشتی کاروباری کارگێریی ودارایی وئەندامیەتی ژمارەیەك لە فەرمانبەرانی وەزارەت کە ژمارەیان لە (4) ئەندام کەمتر نەبێ پێکدی بۆ سەیرکردنی ئەو رەخنەو ئیعتیرازانەی کە لەلایەن

کەس وکاری شەهیدو ئەنفالکراوەکانەوە ولەسەر ئەو بڕیارانەی کە لە بەڕێوبەرایەتیەگشتیەکانی پارێزگاکان دەرچوون.

دووەم :

لیژنەی تایبەت ئەم کارو ئەرکانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

1- یەکلاکردنەوەی ئەو ئیعتیرازانەی کە لەلایەن کەسوکاری شەهیدو ئەنفالکراوەکانەوە پێشکەش کراون تاکو حوکمەکانی ئەم یاسایە بیانگرێتەوە.

2- هەرکەسێك بەرژەندییەکی هەبێ، بۆی هەیە مەغدوورییەتی خۆی بخاتە بەردەم لیژنەی تایبەتی سەبارەت بەو بڕیارەی کەدەری کردووە و لە ماوەی (30) سی رۆژ لە رۆژی پێڕاگەیاندنی یان وا دادەنرێ کەپێی راگەیەنراوە ولەرووی کارگێریەوە بڕیاری لیژنە بڕیارێکی کۆتاییە.

3- لیژنە بڕیارەکەی بە زۆرینەی دەنگ دەردەچووێنێ ووەزیر پەسندی دەکات.

4- هەرکەسێك بەرژەوەندیەکی هەبێ دەتوانێ پەنا بباتە بەر دادگا بۆ سەلماندنی ئەوەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە، دوای ئەوەی کە لیژنە بڕیاری بە رەفزی دەدات و، دادگای بەرایی لایەنی تایبەتمەندە بۆ سەیرکردنی ئەو ناکۆکییانەی کە لە کاتی پیادەکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە روودەدەن وئەوەی کە داوا کارییەکە پێشکەش دەکات لە پارەی رەسمی دادوەری دەبووردرێ.

5- بڕیارەکانی دادگای باری کەسیەتی قابیلی تانەلێدانن لەبەردەم دادگای تەمییز لە ماوەی(30) سی رۆژ لە رۆژی پێڕاگەیاندنی بڕیارەکە وبەئاگادارکراوە دادەنرێ.

بەشی سێیەم

پۆلین کردنی شەهیدان و دیاریکردنی مووچە بۆ کەس و کارەکانیان

ماددەی پێنجەم:

یەکەم :

کەس وکاری شەهیدی خەباتگێڕ وقوربانییەکانی چەکی کیمیایی وئەنفالکراوەکان و هاوولاتی ماف وئیمتیازەکانی شەهیدیان دەکەوێ بەپێی پێڕەویك کە ئەنجومەنی وەزیران دەری دەچوێنێ.

دووەم:

ئەوانەی حوکمەکانی بڕگەی/ یەکەم لە ماددەی شەشەم دەیانگرێتەوە ئەمانەن:

1- ژن ومێرد.
2- کوڕ تاکو تەواوکردنی بیست وچوار ساڵ لە تەمەنی ئەگەر لەخوێندن بەردەوام نەبێت.
3- کچ: تاکو دامەزراندنی لە فرمانێك.
4- روڵە پەککەوتەکان: رۆڵەی پەککەوتە لە مەرجەکانی سەرەوەی ئەم ماددەیە بەدەردەبن.
5- دایك و باوك.
6- براکان و خوشکەکان: لەگەڵ رەچاوکردنی برگەکانی(2،3)ی سەرەوە.

سێیەم:

بەشە مووچەی باوك ودایك وژن ومێرد تا لەژیاندا مابن بۆیان خەرج دەکرێت.

چوارەم:

لەکاتی بڕینی مووچەی موستەحەقی ئەو کەسانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیان گرێتەوە، ئەوا بەشەمووچەی ئەوانە دەخرێتە سەر ئەوانەی دیکە کە موستەحەقن.

پێنجەم:

ئیستحقاقی مووچە بۆ ئەو کوڕ وکچە دەبێ بەدرێژایی ژیانیان ئەگەر هەر یەك لەوانە موستەحەقی تاقانە بن.

شەشەم:

منداڵەکانی قوربانییانی جینۆساید لە مەرجەکانی کە لە بڕگەکانی (2،3) ی سەرەوە دا هاتوون بەدەردەبن.

ماددەی شەشەم:

یەکەم: مافی دارایی وەکو یەك بەسەر موستەحەقەکاندا دابەش دەکرێ.

دووەم: براو خوشك مووچەکەیان رادەگیری لە کاتێك کە موستەحەقی لە پێشتر هەبن.

بەشی چوارەم
ماف وتایبەتکاری کەسوکاری شەهیدان

ماددەی حەوتەم:

یەکەم:

کەس وکاری شەهیدی خەباتگێڕ وشەهیدی جینۆساید ئەم ماف و ئیمتیازانەی خوارەوەیان دەبێت:

1- خێزانی شەهیدی خەباتگێڕ وئەنفالکراو یەکەیەك یا پارچە زەویەکی نیشتەجێ بوونی بێ دەدرێت.

2- ئەگەر شەهید زیاتر لە هاوسەرێکی هەبوو، ئەوا هەریەك لەوانە هەمان ماف وئیمتیازی بڕیار لەسەر دراوی یەك هاوسەری دەبێت بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

3- لەکاتی شەهید بوونی زیاتر لە کەسێك لەناوخێزانێکدا، ئەوا مووچەکان بەپێی پێڕەوێکی تایبەتی دەبن کە ئەنجومەنی وەزیران دەری دەچوێنێت.

دووەم:

1- ڕۆڵەکانی شەهیدە ناوبراوەکان لە بڕگەکانی (یەکەم و دووەم) لەم ماددەیەدا مینحەی هاوسەر گرتنیان پێ دەدرێت.

2- حکومەت خەرجی خوێندنی ڕۆڵەکانی شەهید لە قوتابخانە وزانکۆ ئەهلیەکان لەناو هەرێمدا بەپێی هەل ومەرجی بڕیار لەسەر دراو لەلایەن وەزارەتی خوێندنی باڵاو لێکۆڵینەوەی زانستی وپەروەردەوە دەگرێتە ئەستۆ.

3- حکومەت ئەرك ومەسرەفی هێنانەوەی تەرمی شەهید لە دەرەوەی هەرێم دەکێشێ.

4- جێماوی شەهید لە باجی تەریکەی بڕیار لەسەر دراوی تەریکەکان دەبووردرێ.

5- ژمارەیەك لە کورسی خوێندن بۆ ڕۆڵەکانی شەهیدانی خاوەن بەهرەی زانستی لە دەرەوەی هەرێم تەرخان دەکرێن وئەمەش بەهاوئاهەنگی دەبێ لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵاو تۆژینەوەی زانستی هەرێم.

6- کەس وکاری شەهیدان لە کرێی پشکینن وچارەسەرکردن لە نەخۆشخانە ومەلبەندە تەندروستیەکانی حکومەت لە ناو هەرێمدا دەبووردرێن.

7- حکومەت کرێی چارەسەرکردنی کەس وکاری شەهیدان بەڕاپۆرتێکی لیژنەی پزیشکی بەپێی یاساو پێڕەو دەگرێتە ئەستۆ.

8- وەزارەت سندووقێك دادەمەزرێنێ بەناوی سندووقی یارمەتیدانی کەس وکاری شەهید وقوربانییانی جینوساید تاکو پشگیرییان بکرێت ویاریدەیان بدرێت بۆ بنیاتنانی پرۆژەکان.

ماددەی هەشتەم:

وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاریی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی نۆیەم:

کاربەهیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت گەر لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

ماددەی دەیەم:

دەبێ ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی یازدەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوونیەوە کاری پێدەکرێ ولە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) بلاّودەکرێتەوە.

عدنان موفتی
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان- عێراق

هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە

هەرێمی کوردستان بەسەردەمێکی یەك جار سەختدا تێپەڕیوەکە مێژوو هاوتای نەدیوە، چونکە ڕۆڵەکانی هەرێم تووشی کوشتن وبڕینێکی زۆر بوون بەدەست ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکان وبەچەکی کیمیایی وعەسکەری گوند ودیهاتەکانیان لە کاتی هەڵمەتەکانی ئەنفالە بەد ناوەکان ویران کراون وزۆربەی دانیشتووانی بوونەتە قوربانی ئەو پەلامارانە وزیانێکی زۆر بە خێزانی ئەو شەهیدانە گەیشتووەکە گەلێك گرفتی سەختی ئاویتەیان تووش بووە و,لە پێناو بەجێ گەیاندنی بەشێکی بچووك وەك وەفادارییەك بۆ ئەوانەی خۆیان کردوەتە قوربانی بۆ کوردستان وخۆیان بەختکردووە لە پێناوی پرنسیپە بالاّکانی مرۆڤایەتی ، ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

تێبینی: ئەم یاسایە دوای پەسندکردنی لەلایەن سەرۆکی هەرێمی کوردستان – وە لەژمارە (67) **ساڵی حەوتەمی-ی ڕۆژی** 2007/7/1 **ڕۆژنامەی (وەقایعی کوردستان) بلاّوکراوەتەوە.**

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان
بەناوی گەلەوە
ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان ـ عیراق

پشت بە حوکمی برگە(1)لە ماددەی (56) لە یاسای ژمارە (1) ی سالّی (1992) ی هەموار کراوو، لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان ـ عێراق، ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان – عێراق لە دانیشتنی ژمارە (27)ی رۆژی (2007/6/19) ی خۆیدا، بڕیاری دانانی ئەم یاسایەی خوارەوەی دا:

یاسای ژمارە(17)ی سالّی / 2007
یاسای یەکەم هەموارکردنی یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەسوکاری شەهید و ئەنفالکراوەکان ژمارە(9)ی سالّی 2007

ماددەی یەکەم:

حوکمەکانی یاسای ژمارە (3)ی سالّی 1999 هەموو کاروباری خاوەن شەهید وبزربووەکان وئەنفالکراوەکان لە هەلّمەتی کۆکوژی(کوردە فەیلیەکان و بارزانیەکان وقوربانییانی ئەنفال وچەکی کیمیایی لە هەلّەبجە وناوچەکانی تر و بزربووانی ماوەی راپەرینەکەی ئاداری1991 و کۆڕەوە ملیۆنیەکەی دوای لە کوردستان ـ عیراق دەگرێتەوە، بەجۆرێکی وا کە لەگەلّ حوکمەکانی ئەم یاسایە ویاسای ژمارە (9)ی سالّی 2007 ناکۆك نەبێ.

ماددەی دووەم:

کەس وکاری شەهیدان و بزربووان وئەنفالکراوەکان کە ماددەی یەکەمی ئەم یاسایە دەیان گرێتەوە، بۆیان هەیە تانە لەوبڕیارانە بدەن لە بەردەم دادگا ولایەنە پەیوەندیدارەکان کە دەرحەقیان دەرچوون و لەگەلّ یاسای ژمارە (3)ی سالّی 1999 دا ناگونجێن و داوای راستکردنەوەی بارەکەیان بکەن ئەگەر بەلّگەیەك دەرکەوت ئەو مافە بچەسپێنێ.

ماددەی سێیەم:

هەموو ئەو کەسانەی کە ئەو منداڵانەیان بەناوی خۆیان تۆمارکردووە کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لە لێپرسینەوەی یاسایی دەبووردرێن و سەر لە نوێ بە ناوی دایك وباوکی شەرعیان بەپێی داواکارییەك کە لە لایەن خاوەن بەرژەوەندی یاخود داواکاری گشتی پێشکەش کرابێ تۆماردەکرێن.

ماددەی چوارەم:

کەس وکاری ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیان گرێتەوە، لەگەڵ ئەوانەی هاریکارییان دەکەن لێ دەبووردرێن، ئەگەر زانیاری ناراستییان لە پێناوی پاراستنی ژیان و بەرژەوەندیی ئەوانەی ئەم یاسایە دەیان گرێتەوە پێشکەش کردبێ.

ماددەی پێنجەم:

ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیان گرێتەوە لە رەسمی دادی ورەسمی پوول و ئەو غەرامەیەی کە یاسا کارپێکراوەکان دەسنیشانیان کردووە دەبووردرێن.

ماددەی شەشەم:

پێویستە وەزارەتی کاروباری شەهید و ئەنفالکراوەکان رێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاریی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی حەوتەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی هەشتەم:

کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یا بڕیارێك ناکرێ گەر لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێ.

ماددەی نۆیەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێ.

عدنان موفتی
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان ـ عیراق

تێبینی: **ئەم یاسایە دوای پەسندکردنی لەلایەن سەرۆکی هەرێمی کوردستان – وە لەژمارە** (70) **ساڵی هەشتەم ـی رۆژی** 2007/7/11 **رۆژنامەی (وەقایعی کوردستان) بڵاوکراوەتەوە**